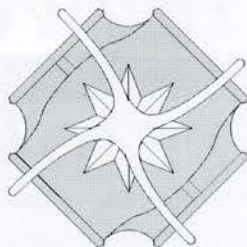


De *Nieuwe* Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Zelfzwichter-pioniers
- Kropswolder windmotoren
- Najaarsvergadering VVGM
- Vacatures Molenarchief
- Laatste nieuws
- Gildenieuws
- Molennieuws
- Onbekende molens
- Himphampen
- Oost-Groninger Molendag
- Molenkantoor verhuisd
- Molens on line
- Verstild verleden (47)
- Agenda
- Geschiedenisweek

Colofon



De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 8, no. 3

oktober 2004

ISSN 1386-4920

De *Nieuwe Zelfzwichter* is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor € 14,00 per jaar (4 nummers).

Losse nummers kosten € 3,50 (exclusief porto).

Redactie:

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen, tel. (050) 312 16 94

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek -

Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster - Peize,

M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,

t.a.v. Ledenadministratie, Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen



Participanten:

Vrienden van de Groninger Molens, tel. (0597) 59 19 31

Stichting De Groninger Molen, tel. (050) 312 16 94

Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen

Secretariaat: J.-J. Sterenberg, De Vliet 5, 9781 NR Bedum, (050) 3014039

Molenbureau

Het gemeenschappelijke adres voor alle informatie over molens, de redactie van De *Nieuwe Zelfzwichter* en de secretariaten van de participanten in De *Nieuwe Zelfzwichter* is:

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen, 050-3121694

E-mail: molens@museumhuisgroningen.nl

Het molenbureau is geopend op de OCHTENDEN van MAANDAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.



Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele (9541 ED Vlagtwedde)

0599-312185 (dinsdag), molenarchief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

J.C. van Driel, Fa. Dunning, H. Epskamp, G. Geertsema-ten Broek, L. Groenewold, H.A. Hachmer, D. v.d. Heide, T. Heyne, G. Koster, G.G.I. Koster-Westervarder, B. Oomkens, O. Oudeman, M. v.d. Paauw, A.M. Strijkstra, J.-J. Sterenberg, L. Venema, G.J. de Vries, I. Wierenga-Spijk, H. v.d. Woude

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage: 800 exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 8 november 2004

foto omslag:

De Westerbroekstermadepoldermolen
heet nu *De Putter*

Foto: Omke Oudeman, Boerakker

- 2 • **Redactioneel**
- 3 • **De Zelfzwichter in de pioniersjaren**
Wist u dat De Zelfzwichter gemaakt wordt volgens een breipatroon?
- 5 • **Amerikaanse windmotoren Kropswolderbuitenpolder en Westerbroekstermadepolder**
De zonniewielen met de lange namen zijn omgedoopt met een betekenisvolle korte naam.
- 7 • **Vereniging Vrienden van de Groninger Molen**
Verslag Voorjaarsvergadering 2004
Uitnodiging Najaarsvergadering 2004
Hoewel in Kropswolde, wordt u verzocht uw gevoelens niet op te kroppen.
- 9 • **Vacatures bij het Groninger Molenarchief**
Veele heeft het!
- 10 • **Laatste nieuws: Molens zijn ook elementen van het landschap**
Groninger molens worden stichtelijk losgelaten in het landschap.
- 11 • **Gildenieuws**
Driewerf hoera voor drie nieuwe vrijwilligers.
- 11 • **Molennieuws**
*Als je goed luistert heeft Kikkoman wel wat weg van klompendans.
Bij Ander molennieuws leest u onder andere waarom Ida af en toe gebukt door het leven gaat.*
- 14 • **Onbekende molens**
De molenaar heeft zich niet ingespannen de zeilen netjes op te spannen.
- 15 • **t Liekt as n himphamp op n mosterdmeulen**
Wat is dat nou weer voor een fetuut.
- 17 • **Oost-Groninger Molendag**
Een verslag ter plaatse.
- 18 • **Van Monumentenhuis Groningen naar ... Museumhuis Groningen**
Gewichtige zaken werden met man en macht verzet.
- 19 • **Molens on line**
Aanvullingen op de standermolenconstructietekeningen van Gerrit Pouw in de lesmap.
- 20 • **Verstild verleden (47)**
De Wildervankse oliemolens zijn weggeleden in de tijd.
- **Agenda**
- **Week van de geschiedenis**
De geschiedenis duurt veeeeeeeeel langer dan een week.

Redactioneel

Met ingang van dit nummer ontstaat ons blad sinds de verhuizing van het molenbureau naar het Lopende Diep minder thuis in de achterkamertjes van de redacteurs. Het web van de samenwerkingsspin werkt nu al effectief als vangnet. Bijvoorbeeld in die zin dat schrijver dezes sinds kort een dag in de week allerhande werkjes op het molenbureau verricht in het kader van een regionaal UWV-experiment dat werkloze 57,5-plussers vrijstelt van de sollicitatieplicht mits ze ten minste 20 uur per week aan vrijwilligerswerk besteden. Zo krijg ik nog eens wat terug voor de vele uren die ik toch al her en der met molenactiviteiten vulde...

In het oog van de wervelende Groningse molenorkaan dwarrelt ook al het molennieuws voorbij. De redactie loopt daarmee het risico dat we onze vingers branden aan nog erg heet nieuws. Op het moment dat u dit leest heeft de werkbijeenkomst van de Groningse molenorganisaties al plaatsgevonden, maar over de conclusies ervan kunnen we u pas berichten in het kerstnummer. De hete nieuwsbrokken van nu zijn dan misschien al afgekoeld tot een eetbare temperatuur. Eén van de vijf workshops op 2 oktober zal zich bezighouden met de PR voor de Groninger molens en *dus* met De Nieuwe Zelfzwichter. Is de herschikking van de Groninger molenwereld een goede aanleiding voor een tweede facelift van de krasse dame of heeft ze die nog helemaal niet nodig? In het kader van Nieuw! Nieuw! Nieuw! vraagt de Stuurgroep Eén Groninger Molenorganisatie zich af of de/een nieuwe rol van ons blad effect heeft (of zou moeten hebben) op de naamgeving en de uitstraling (inhoud en vormgeving) van ons blad.

Het is voorstelbaar dat in de nieuwe constellatie De Nieuwe Zelfzwichter een molenblad wordt voor ALLE moleneigenaren, molenaars en molenvrienden in Groningen. Dan kunnen de regionale bladen van molenverenigingen en -stichtingen meeliften

met onze verschijningsfrequentie, die misschien zelfs verhoogd zou kunnen worden naar zes maal per jaar! Niet dat de redactie verlegen zit om extra werk, maar in samenwerking met de schrijvers en redacteurs van die bladen kunnen we u dan sneller, actueler, rechtstreeks en nog deskundiger op de hoogte brengen van het Groninger molennieuws. Als de nieuwe organisatie zo'n communicatiemiddel (gratis!) aanbiedt aan de molenaars, scheelt dat bijvoorbeeld al tweemaal per jaar een mailingporto voor de bijeenkomsten van de vrijwillige molenaars. Dikke kans dat een dikker blad (in full-color?) en voor een nog bredere doelgroep gemaakt blad aantrekkelijker is voor adverteerders. Tel uit onze/uw winst! Over uitstraling gesproken: ál het Groninger molennieuws in één blad, dat is pas degelijk.

Ook over uitstraling: is het een nadeel dat velen niet weten wat zelfzwichting is? Moet ons blad daarom een andere naam hebben? Mooi niet dus. Dat het blad over molens gaat, blijkt al duidelijk uit de omslagfoto en de omslagteksten. Het zou zonde zijn zo'n karakteristieke naam overboord te gooien. (Is er trouwens een Gronings woord voor?) Ziet u het al gebeuren dat de Friezen om zo'n reden de naam van hun provinciale molenblad De Utskoat gaan wijzigen... Het is een vorm van onterechte bescheidenheid als we zelf zouden zwichten voor de onwetendheid van buitenstaanders. ✕

De Zelfzwichter in de pioniersjaren

Toen ik in 1974 naar Groningen verhuisde, was ik lichtelijk met het molenvirus besmet. Mijn vriendin en ik waren het grootstedelijke beu en zochten de rust, ruimte en schone lucht van het landelijke gebied. Waar kon je dat beter vinden dan in Groningen? Den Haag was snel ingewisseld voor een bouwvallig huisje in Ezinge. Met veel energie en doorzettingsvermogen werd dit omgetoverd tot een bewoonbaar stekkie. Het genoemde molenvirus had zijn werk inmiddels gedaan en ik was verkocht. Met name het boek *Molens van Nederland* van Herman Besselaar, dat als *boek van de maand* uitkwam, stak het lont bij mij aan.

Omdat ik een halve baan bij de Universiteitsbibliotheek te Groningen had, was ik in de gelegenheid om de cursus vrijwillig molenaar te gaan volgen. In 1977 ben ik met die opleiding begonnen. Ik zat in de vrijdagmiddaggroep van instructeur Bernard Dijk op molen de *Onderneming* in Vierhuizen. De molen te Feerwerd was juist in die tijd in restauratie. Op die molen, *Joenswert*, had ik mijn zinnen gezet. Tijdens de cursus vroeg Bernard Dijk of een van ons zin had om de redactie van het blad *De Zelfzwichter* te versterken. Ik heb dat overwogen en in de

herfst van 1977 gaf ik mij bij de redacteur Binne Jongsma op. Ik had de gedachte dat er behoefte was aan typisten. Maar nee, er was natuurlijk behoefte aan kopij. En zo begonnen drie jaren van kopij vergaren, schrijven, telefoneren, vergaderingen bezoeken, molenopeningen bijwonen, gesprekken voeren met Jongsma en zo meer.

De Zelfzwichter verscheen tot die tijd onregelmatig. Afsproken werd om ieder kwartaal te verschijnen. Dit is niet helemaal gelukt. Er werd gesmokkeld: door een dubbelnummer in te voegen werd een inhaalslag gemaakt. In de drie jaar dat ik in de redactie zat, is het blad negen maal verschenen. De nummers 9 t/m 19: er zat dus een dubbelnummer tussen. Niet en verzendklaar maken gebeurde ten huize van Riek en Bernard Dijk. Dat was reuze gezellig! Praten en breien (d.w.z. verzamelen, vouwen en nieten) gingen ons dan goed af. Het echtpaar Dijk deed trouwens erg veel werk voor de Vrienden! Met name de deelname aan beurzen nam zeer veel tijd in beslag.

Even terug naar *De Zelfzwichter*. De oude nummers doornemend zie ik een kleine evolutie van inhoud en vormgeving. Tot en met nummer 12 werd het

DE ZELFZWICHTER nr 9

December 1977

Redactie: B. Jongsma, Sint Jansstraat 17B, Groningen
en Henk Epskamp, Tuinstraat 6, Ezinge
Redactieadres: Sint Jansstraat 17B, Groningen

De Zelfzwichter, het orgaan van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens, verschijnt eens per kwartaal.

De eerste vermelding van H. Epskamp als redactielid

typewerk op de PPD in Groningen gedaan. Vanaf nummer 13 heb ik de tekst zelf getypt. Het blad zag er aanvankelijk sober uit. Een enkele tekening moest het geheel verluchten. In nummer 14 verscheen de eerste foto in grijstinten (voordien waren alle afbeelding in alleen zwart en wit). Vanaf het dubbelnummer 16/17 verschenen er verscheidene foto's en afbeeldingen. De redactie vermeldde met enige trots – natuurlijk in schrijfmachineletters:

Dank zij de technische hulp van de heer Rein de Vries is het mogelijk geworden de Zelfzwichter op een zodanige manier te drukken, dat ook foto's afgedrukt kunnen worden. Wij hopen de lezers hiermee van dienst te zijn.

In mijn opinie was het blad in die pioniersjaren enigszins saai. Ik vind dat te veel ruimte gevuld werd met jaarverslagen, notulen, statutenwijzigingen enzovoort. Ik vond het een hele toer om het blad telkens weer vol te krijgen. Gelukkig was er de vaste inbreng van Cees van der Horst en Bernard Dijk schreef veel over de activiteiten op beurzen. De

samenwerking met Jongsma heb ik bijzonder prettig gevonden.

Eind jaren '70 vond de oprichting van de Stichting De Groninger Molenvrienden plaats. Ik raakte daar ook in verzeild. Ik heb wat afgefietst in die tijd. Vergaderen vind ik niet prettig. Intussen was ik in het voorjaar van 1978 geslaagd als vrijwilliger op *De Korenschoof* in Noordlaren. *Joeswert* was inmiddels gerestaureerd. Door een wonderlijke samenloop kon ik meteen gaan malen. Ik heb mijn baan bij de bibliotheek opgezegd en ben full time-korenmolenaar geworden.

In 1978 heb ik een cursus *Malen met stenen* in Wageningen gevolgd.

In december 1980 zijn mijn vrouw en ik naar Oosterbeek verhuisd. Rolf Wassens nam de molen te Feerwerd over. In Arnhem liep ik weer in de molenfui. Ik werd gestrikt als redacteur van *De Gelderse Molen*. Daarvoor moest ik ook in het bestuur zitting gaan nemen. Dus weer vergaderen en nog eens vergaderen. Intussen was ik vrijwillig molenaar in Elden geworden. Toen daar een molenaar was opgeleid die de molen overnam, heb ik me teruggetrokken uit het molenwereldje. Door alle activiteiten stagneerde de verbouwing van ons huis. Daar moest eerst maar eens alle energie naar toe. Tussen 1986 en 2000 heb ik weinig met molens gedaan. Verschillende verhuizingen deden de molenzaak ook geen goed. Maar in 1995 zijn we in Naarden neergestreken met de intentie om niet meer te gaan verhuizen. Bij de aanvang van het nieuwe millennium heb ik de molendraad weer opgepakt. Via de wipmolen van Cabauw ben ik op de korenmolen in Hulshorst beland. Daar ben ik alle donderdagen met heel veel genoeg.

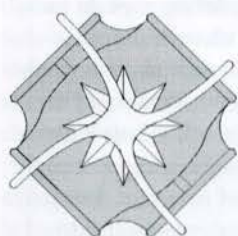
Aangezien ik een halve bibliotheekbaan heb, schiet er gelukkig wat tijd over voor molenzaken. Zo kon het gebeuren dat ik vier jaar geleden de beginselen van het maken van molenzeilen van Eveline Pouw heb geleerd. Nu heb ik een zelfstandig gevestigd bedrijf: een heuse molenzeilmakerij in Naarden. Het leuke van zeilmaken is, dat je op verschillende molens komt en veel mensen leert kennen.

Helaas kom ik nog maar weinig in Groningen. Tsja, voor een zeilmaker valt daar niet veel te doen...



De eerste in grijstinten gerasterde foto: *De Leeuw* (137), Zeerijp [81]

Amerikaanse windmotoren Kropswolderbuitenpolder en Westerbroekstermadepolder



Stichting
Het Groninger Landschap

Op woensdag 30 juni zijn de gerestaureerde Amerikaanse windmotoren van de Stichting Het Groninger Landschap in de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder in het Zuidlaardermeergebied in gebruik genomen. De gerestaureerde Amerikaanse windmotoren en bijbehorende waterinlaten zijn van cruciaal belang voor het natuur- en waterbeheer in de polders. De windmotoren zullen de polders bemalen. De waterstroom die daardoor in het Foxholstermeer uitkomt, zal vissen aantrekken die via een vispassage de paaigronden in de polder kunnen bereiken. Als het peil in de polder te laag wordt, gaat de waterinlaat naast de windmolen open en komt er een enorme hoeveelheid water binnen.

De windmolens zijn authentieke, gerestaureerde Amerikaanse windmotoren. De molen in de Kropswolderbuitenpolder is een originele Bakker en Hamminga-windmotor die oorspronkelijk uit de Ten Boerspolder komt. De Stichting Het Groninger Landschap heeft de molen aangekocht van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens. De onderbouw van de windmolen en het molenhuisje zijn opgetrokken uit beton. Hierin zitten de werktuigen van de windmotor, zoals de visvriendelijke vijzel, de voorziening voor de waterinlaat en de vispassage.

De namen voor de twee windmolens zijn verkregen door het uitschrijven van een prijsvraag. Een jury heeft na zorgvuldig beraad twee winnaars uitgekozen:

- De windmolen in de Kropswolderbuitenpolder gaat heten: *Koetze Tibbe*. Deze naam werd ingezonden door de heer Reintke uit Scheemda. Tibbe betekent *landpunt* in de streektaal en Koetze is de naam van de landeigenaar destijds. Dit land was een stukje van het Foxholstermeer waar vroeger iedere Foxholster kwam om te zwemmen, te roeien en kampvuurtjes te stoken. Dit land lag in de buurt van de huidige windmolen.
- De molen in de Westerbroekstermadepolder gaat heten: *De Putter*. Deze naam werd ingezonden door de heer Spreen uit Winschoten. Een putter, of distelvink, is een vogeltje dat vroeger gevangen werd om kunstjes te leren. Het vinkje ontleent de naam *putter* aan een van de kunstjes die het werd aangeleerd. De putter kon water putten met een minuscuul emmertje door dit met een daaraan verbonden kettinkje op te trekken. De naar de distelvink vernoemde windmolen zal op een veel grotere schaal water gaan verplaatsen. In de nieuw ingerichte polders zullen uitstekende foerageer- en broedplekken voor de putter ontstaan.

Beide prijswinnaars hebben zijn bij de opening van de molens aanwezig geweest en hebben uit handen van Rita Jansen, directeur van Stichting Het Groninger Landschap, een boekje en de provinciale atlas van Groningen ontvangen.

De nieuw ingerichte polders hebben drie functies. Ze zijn er voor de ontwikkeling van natuur, ze dienen voor noodberging van water en de polders zijn er ook voor de recreatie. De Stichting wil graag dat mensen van het landschap kunnen genieten. Daartoe wordt er een fietspad aangelegd dat aansluit op het *Rondje Zuidlaardermeer*. In de Westerbroekstermadepolder is een wandelroute aanwezig en er staat een vogelkijkhut. In de Kropswolderbuiten-



...en de nieuwe naam is: *Koetze Tibbe*

Foto: O. Oudeman, Boerakker

polder zal ook een vogelkijkhut worden gebouwd. De Stichting Het Groninger Landschap organiseert regelmatig excursies om de pracht van het gebied te laten zien.

De Westerbroekstermadepolder komt 's winters voor tweederde deel onder water te staan en 's zomers droogt de polder op tot een derde deel van het oppervlakte onder water staat. Dynamiek wordt bereikt door water vanuit het Foxholstermeer

aan te voeren via een waterinlaat. Het water wordt weer langzaam weggepompt door een windmolen. Door deze aan- en afvoer van water ontstaan wisselende waterstanden en de natuur is daarbij gebaat. Ook wordt water zoveel mogelijk vastgehouden. Lager gelegen delen worden *slikkig* en in het slik zit veel voedsel voor steltlopers zoals de tureluur en de watersnip.

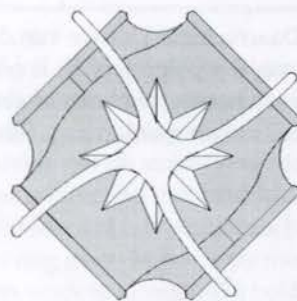
De openingshandeling met de toekenning van de nieuwe naam *Koetze Tibbe* is verricht door schoolkinderen van groep 7 en 8 van de Openbare Walstraschool uit Kropswolde. De leerlingen gingen terug in de tijd naar het moment dat de windmolens werden gebouwd, rond 1900. Verkleed als Ot en Sien hebben zij de molen in de Kropswolderbuitenpolder in werking gesteld.

De werkzaamheden zijn mede mogelijk gemaakt met financiering door de Europese Unie (EOGFL), de Dienst Landelijk Gebied van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, de Provincie Groningen, het Waterschap Hunze en Aa's, de Herinrichtingscommissie Oude Veenkoloniën, de Nationale Postcode Loterij, het Waterbedrijf Groningen en het Wereld Natuur Fonds.

Route naar de windmotoren

Ga vanaf Groningen en Haren richting Waterhuizen en rij vervolgens langs het Winschoterdiep tot de brug Westerbroek. Sla rechtsaf over de Westerbroeksterbrug de Energieweg in. Parkeer de auto in de berm en steek voorzichtig de onbewaakte spoorwegovergang over!





Voorjaarsvergadering 2004 van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Op vrijdag 2 april 2004 hield de Vereniging haar voorjaarsvergadering in het *Dorpshuis* te Noorderhogebrug. Voorafgaand aan de vergadering kon de korenmolen *Wilhelmina* bezichtigd worden. Voorzitter Grieto de Vries kon 29 leden welkom heten, waaronder onze ereleden de heren De Jong en Van der Horst, en de heren Kalk en Van der Zee en mevrouw Geertsema van de Stichting De Groninger Molen.

Vertegenwoordigers van de besturen van de Vereniging, de stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen hebben de afgelopen maanden een aantal gesprekken gevoerd over de toekomst van de drie provinciale molenorganisaties en het beleid dat de nieuwe molenorganisatie wil gaan voeren. In de stuurgroep wordt momenteel gesproken over de juridische vorm van de nieuwe organisatie en de invulling van de medewerkers. Gedacht wordt aan een molenvereniging naar het voorbeeld van de landelijke Vereniging De Hollandsche Molen of een stichting naar het voorbeeld van de Stichting Het Groninger Landschap. Hierbij is van onze kant vooral aandacht voor de positie van de vrijwilligers bij de nieuwe molenorganisatie. Het is de bedoeling dat er tijdens de najaarsvergadering van 2004 een definitief voorstel aan de vergadering wordt voorgelegd.

Het verslag van de najaarsvergadering van 2003 werd door de secretaris voorgelezen en vervolgens werd het financiële verslag van 2003 na behandeling goedgekeurd.

Het jaarplan en de begroting van 2004 werden toegelicht. Er werd opgemerkt dat de kosten voor het molenarchief een groot deel van de begroting in beslag nemen en of dat wel in verhouding staat tot het gebruik dat ervan gemaakt wordt. Niet alleen het aantal bezoekers is echter maatgevend – er wordt ook onderzoek gedaan.

De kascommissie, bestaande uit de heren Van Driel en Vink, heeft de ledenvergadering voorgesteld de penningmeester decharge te verlenen over het verenigingsjaar 2003. Dit voorstel werd door de leden

overgenomen. Beide kascommissieleden blijven nog een jaar in functie en als reservelid is de heer Ruud Boogaard benoemd. Vervolgens was de bestuursverkiezing aan de orde. Er hebben zich voor en tijdens de vergadering geen nieuwe kandidaten voor het bestuur aangemeld. Er blijven hierdoor nog steeds twee vacatures in het bestuur.

Mededelingen

In juni is het molenkantoor naar het Museumhuis aan het Lopende Diep 8 in Groningen verhuisd. Hierdoor veranderde ook het secretariaatsadres van de Vereniging.

De Amerikaanse windmotor die door onze vereniging aan de Stichting Het Groninger Landschap verkocht is, heeft een nieuwe plaats gekregen in de Kropswolderbuitenpolder. Een Amerikaanse windmotor uit Friesland is geplaatst in de Westerbroekstermadepolder. Via een prijsvraag hebben deze windmotoren nieuwe namen gekregen.

Het boekje *Op molenpad*, over de molens in de provincie Groningen, is verschenen.

Nadat de Slochter Molenstichting jarenlang geen nieuwe molenaars kon krijgen, resulteerde een actie in de plaatselijke krant in een opgave van 10 mensen voor de cursus voor vrijwillige molenaars.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft de subsidiabele kosten voor de herbouw van de koren-molen de *Entreprise* vastgesteld. Tevens is er geld beschikbaar gekomen voor een nieuwe stelling.

Het bestuur van de Vereniging is van plan een stimuleringsprijs uit te reiken voor moleninitiatieven aan organisaties die een bijzondere prestatie hebben geleverd voor het behoud van een Groninger molen.

Na de pauze gaf Mieke Berghuis uitleg over de activiteiten op de korenmolen *Wilhelmina* en de oprichting van een vriendenkring rond de molen. Tijdens het Groninger molenweekende is het onder andere de bedoeling de molen van zaterdag 12 juni vanaf 10:00 uur tot zondag 13 juni 17:00 uur, non-stop te laten draaien.

Daarna hield Douwe van der Zee een voordracht over het pelproject. Er is een boek over het pellen verschenen, een lesbrief gemaakt en tevens zullen er cursussen worden gegeven voor molenaars die wil-

len leren pellen. De pelinrichting van de molen Ceres in Spijk is weer bedrijfsvaardig gemaakt en kan hierdoor als voorbeeld te dienen voor het herstellen van pelinrichtingen van andere pelmolens.

Ledenvergadering van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Uitnodiging Najaarsvergadering 2004 te Kropswolde

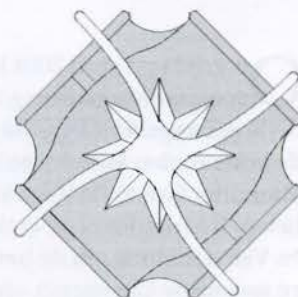
Hierbij nodigen wij u uit voor de najaarsvergadering. Deze zal plaatsvinden op **zaterdag 30 oktober 2004 om 15:00 uur** in het 'Dorpshuis Kropswolde', Woldweg 114 te Kropswolde.

Let op! Van 14:00 uur tot 14:45 uur kan de nabij gelegen Amerikaanse windmotor, ooit in het bezit van de Vereniging en nu herplaatst door Stichting 'Het Groninger Landschap' in de Kropswolderbuitenpolder, bezichtigd worden! Route: Vanaf Groningen/Haren, richting Waterhuizen. Vervolgens langs het Winschoterdiep tot de brug Westerbroek. Hier rechtsaf de Westerbroeksterbrug over, de Energieweg in. Hierna vindt u met borden de locatie aangegeven. U wordt verzocht uw auto in de berm te parkeren. Voorzichtig zijn bij het oversteken van de onbewaakte spoorwegovergang!

De vergaderzaal is om 14:30 uur open.
In de zaal mag niet gerookt worden.

Agenda najaarsvergadering :

- Opening vergadering om 15:00 uur.
- Ingekomen stukken en mededelingen.
- Notulen van de voorjaarsvergadering 2004.
- Samengaan provinciale molenorganisaties.
- Jaarplan en begroting 2005.
- Bestuurssamenstelling. Er zijn twee vacatures. Aanmelding van kandidaten kan tot de aanvang van de vergadering bij het bestuur.
- Rondvraag.
- Sluiting (rond 16:00 uur).



(Bron: www.molens.nl, foto H. Noot)

De Amerikaanse windmotor: ooit een veel ingezette harde werker, nu een zeldzame bezienswaardigheid. Deze windmotor heeft de tijd doorstaan door goede werken van vele actieve leden van de Vereniging en de wens om dit cultuurhistorisch monument in functie te behouden van de Stichting 'Het Groninger Landschap'. Waarvoor hulde!

Na de vergadering wordt het verleden van de Amerikaanse windmotor kort belicht door ons archiefid Henk Vos. Vervolgens zal de heer Stiekema van Stichting 'Het Groninger Landschap' een presentatie houden over de herbouw van de Amerikaanse windmotor in de Kropswolderbuitenpolder.

Grieto de Vries, voorzitter (0597-591931) en
Arjen Strijkstra, secretaris

Vacatures bij het Groninger Molenarchief

Soms voelen wij ons maar erg alleen hier in Veele – de afstand tot de rest van de provincie lijkt groot te zijn. Blijkbaar kunnen molenliefhebbers van elders ons beter vinden. Maar Het Groninger Molenarchief is er voor **iedereen** die wat over molens wil weten.

Onlangs heeft het archief nog interessante dingen over Groninger molens ontvangen van diverse molenliefhebbers uit den lande. Wat denkt u bijvoorbeeld van oude documenten van 1818 over een oliemolen in Middelstum of van een fotoboek uit 1973 over de omgeving Zuidhorn – Noordhorn? Van de heer Hay J.P. Janssen ontvingen wij de scriptie *Malen om veiligheid* (Veiligheid en ongevallen rond de molen). De Atlas van Kooper is nu ook aanwezig in het archief en het boek over Cornelis Corneliszoon van Uitgeest kunt u ook bij ons inzien.

Behalve nieuw of oud materiaal hebben we ook mensen nodig: ondermeer nieuwe vrijwilligers die ons kunnen helpen bij het verwerken van archiefmateriaal. Er blijft nu te veel liggen: brieven, stukken en leuk materiaal dat bij de diverse molens moet worden ingedeeld. **Wie o wie...**

Voor vragen over de aard van het vrijwilligerswerk hier in het archief kunt u ons bellen – e-mailen kan natuurlijk ook:

molenarchief@hetnet.nl

Recente krantenknipsels over molens willen wij ook graag meer ontvangen; wij krijgen uit maar een klein deel van

HET GRONINGER MOLENARCHIEF



Wederstraat 39 9541 ED Vlagtwedde. Tel: 0599-312185 (alleen dinsdag)



1904. Molenstraat met standerdmolen op molenberg, gebouwd in de 15e eeuw, afgebroken in 1910, nu zaak fam. Sturing. Huis links slagerij Sennema, nu fam. Van Heiden.

Standerdmolen van Zuidhorn

de provincie knipsels. U helpt ons zeer als u uit uw omgeving de krantenknipsels over molens bewaart (noteer de datum en de naam van de krant). Op allerlei manieren kunt u de knipsels bij het molenarchief bezorgen: opsturen, bezorgen op het Molenbureau of ze op een molen(vrienden)bijeenkomst afgeven aan een (archief)vrijwilliger of iemand

anders die wel eens langsgaat bij het archief. Digitale zaken kunt ook via internet verzenden.
Wie o wie...

U bent van harte welkom.
De archiefvrijwilligers zijn u graag van dienst – er is altijd koffie... 

G. Geertsema-ten Broek

LAATSTE NIEUWS

Molens zijn ook elementen van het landschap

Tijdens één van onze redactievergaderingen in september zaten we boven op het nieuws! Nou ja, eigenlijk er onder, want de redactie vergaderde in het molenbureau op de begane grond en op de eerste verdieping was een bijeenkomst met de vrijwillige molenaars van de zes eigen molens van de Stichting De Groninger Molen.

De vrijwilligers werden door het dagelijks bestuur van de Stichting De Groninger Molen op de hoogte gesteld van de voorgenomen plannen om de zes molens en één mulderswoning onder te brengen bij de Stichting Het Groninger Landschap. Tijdens deze avond werd kennisgemaakt met de directeur en twee medewerkers van Het Groninger Landschap. De Stichting Het Groninger Landschap bezit reeds drie windmotoren en heeft een intensieve samenwerking met de koren- en pelmolen Zeldenrust te Westerwijtwerd. Het Groninger Landschap wil zich



Stichting
Het Groninger Landschap

niet meer alleen richten op het groene landschap (de natuur), maar ook op gebouwde landschapselementen, bijvoorbeeld molens: óns deel van het culturele erfgoed.

Gedurende deze informele bijeenkomst werden de vrijwilligers in de gelegenheid gesteld vragen te stellen. De avond vond plaats in een ontspannen sfeer en werd door de aanwezigen als zeer positief ervaren. 

Naar windmolen

Joerwert



Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf



**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ Villa's

⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**

⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Fa. Dunning Molenbouw



Gespecialiseerd in het
restaureren en het uitvoeren van
onderhoudswerkzaamheden aan
koren-, pel- en poldermolens.

Provincialeweg 28

9774 PB Adorp

tel. (050) 3061221

fax. (0598) 450013

06 - 51856323

dunning.molenbouw@hetnet.nl

EENRUM

zelfs bij regen een zonnig dagje uit !!!

Rondom het Molenplein vindt U:

Molen de Lelie

Met bakkerijmuseum en ambachtelijk gebakken
oerbrood

Tel: 0595-491272



Aardewerkplaats de Volharding

Met ambachtelijk aardewerk uit de
hele wereld

Tel: 0595-401688

Abrahams Mosterdmakerij

met ambachtelijke mosterd en
azijnmakerij en sfeervol restaurant

Tel: 0595-491600



Kaarsenmakerij Wilhelmus

Met ambachtelijke kaarsen
productie en zelf kaarsen maken

Tel: 0595-491388



FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel



*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoerders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Kengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*



Rijksstraatweg 135
(050) 535 02 15
Haren (Gr)

DE MOLEN IN DE VREUGD?



Een grote
collectie
in horloges,
zilver,
goud en
briljant.

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

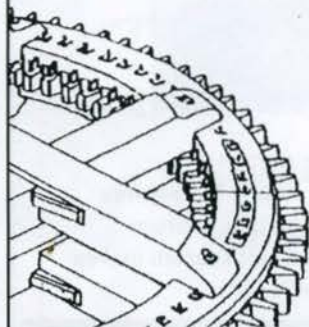
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.



Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91



Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen



PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Noorddijkerweg 13
9734 AS Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars



SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53



BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Peize goed bekeken

Een unieke combinatie van verhalen, historie en mooie beelden van Peize toen en nu. Een boek door historici, schrijvers, dichters, schilders en fotografen. Over 'alles tussen kerk en kroeg, hop en ooeivaar, landbouw en politiek, vroeger en nu.'

Onder redactie van Peter ten Hoor, Nico Bossina, Gert Visser en Chris Jansen.



Uitgeverij
kleine Uil



Uitgeverij kleine Uil heeft een redelijk uitgebreid fonds met dichtbundels, verhalenbundels, romans en 'kijkboeken'. Zo verschenen eerder *De Groninger blaarkop*, *Lichtsteert* (Groningse gedichten van Reinder W. Hiemstra), *Aan raand van tied* (verhalen en gedichten in het Gronings van Jan K. Harms), *De wind door mijn haar* (gedichten van Marianne Janssen) en *Horizontale reizen* (reisverhalen van Hans van der Heijde).

144 bladzijden full colour
21 x 17 cm,
genaaid gebonden
ISBN 90 77487 02 6
€ 22,50

Aweg 4/1
9718 CS Groningen
FAX (050) 3182026
MAIL info@kleineuil.nl
INTERNET www.kleineuil.nl

Gildenieuws

Dinsdag 25 mei 2004 is op *De Kivit* (43) te Grijpskerk [29] het landelijk molenaarsexamen afgenomen. Allereerst zag instructeur L.H. Duijm zijn inspanningen beloond. De heer R. Lode uit Grijpskerk slaagde voor zijn examen. Hij gaat *De Zwakkenburger* (141) in Niezijl [84] bemalen. Vervolgens mocht de heer J. van der Meulen uit Winsum (instructeur

D.F. Wijchgel) het gildespeldje in ontvangst nemen. Hij gaat in zijn woonplaats met *De Vriendschap* (134) [79] draaien. Ook de provincie Drenthe is een gediplomeerd vrijwillige molenaar rijker: de heer W.H. de Wekker uit Ruinen slaagde voor zijn herexamen theorie. Deze leerling van de heer M. Noordhoek gaat de maalploeg op *De Zaandplatte*

in Ruinen versterken. Het afdelingsbestuur feliciteert de drie gediplomeerde molenaars met dit goede resultaat en wenst hun een goede maalwind toe.

De afgelopen maanden heeft u aanvullingen ontvangen van de Basis-cursus Vrijwillige Molenaar. Wellicht is nu de ringband te klein geworden om de nieuwe hoofdstukken op te bergen. Bij de afdeling Groningen zijn nieuwe blauwe mappen te bestellen. U kunt hiervoor contact opnemen met mevrouw G.G.I. Koster-Westervaarder (0597) 424045. ✂

Molen nieuws

De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981; tussen vierkante haken staat het nummer zoals het gebruikt wordt op de kaart in de brochure *Molens in Groningen*.

Korenmolen Widde Meuln, Ten Boer

De kogel is door de kerk of beter gezegd de molen is op de wind gekruidd. De restauratie van de *Widde Meuln* in Ten Boer kan beginnen. Dankzij de medewerking van de gemeente Ten Boer en de Provincie kon onlangs de vlag worden uitgestoken. Aan de molen is op grond van het *Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten* de maximale subsidie toegekend van € 215.000,-. Dit betekent dat in oktober het formele startsein gegeven kan worden voor de restauratie.

Met de subsidie is het financiële plaatje trouwens nog niet geheel

rond. De totale restauratie kost € 350.000,-. Aangezien er in het afgelopen jaar onder de bevolking en het bedrijfsleven € 35.000,- is ingezameld, rest er nog een tekort van € 100.000,-. Het stichtingsbestuur hoopt dit bedrag te verkrijgen uit culturele fondsen en van bovenregionale bedrijven, terwijl ook de overige acties doorlopen. Iedere bijdrage is overigens welkom (rek.nr. 3063.25.551 ten name van de Stichting Widde Meuln).

De werkzaamheden worden uitgevoerd door Jellema Molenbouw uit Burdaard. Het voorbereidende werk is al gedaan: de molen is gepleisterd en van nieuwe deuren voorzien, terwijl het vorige stichtingsbestuur al had gezorgd voor de stelling en het herstel van de paardenstal.

De restauratie zal in drie fases plaatsvinden met de intentie de klus eind 2005 af te ronden. Daarmee



Widde Meuln
Foto: H. v.d. Woude, Ten Boer

wordt de laatstovergebleven molen van de ruim 30 molens die ooit langs het Damsterdiep hebben gestaan in oude glorie hersteld. Via de website www.widdemeuln.nl kunt u de voortgang van de restauratie volgen.

Korenmolen *Windlust* (22), Overschild [16]

Er zijn nog wat problemen rond het verkrijgen van de eigen bijdrage, die naast het rijksgeld (€ 50.000,- in 2008) ingezet moeten worden voor verder herstel. Jammer, want de molen wordt momenteel weer zeer regelmatig bediend. Helaas nog even geduld dus.

Poldermolen *De Witte Molen* (49), Glimmen [34]

De restauratie van de poldermolen is inmiddels voltooid. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan het herstel van de oude loop van de Drentse Aa.

Zaterdag 9 oktober om 11 uur vindt de officiële opening van de gerestaureerde molen plaats.

Poldermolen *De Noordermolen* (82), Noordbroeksterhamrik [52]

Het restauratiewerk door molenmaker Dunning en zijn medewerkers wordt voornamelijk ter plaatse uitgevoerd.

Het achtkant is inmiddels hersteld. Onder andere was het hart van een van de stijlen aan de bovenzijde ongeveer een halve meter ingerot. De tweede laag van de bedekking is inmiddels aangebracht.

Als dit nummer is verschenen is ook de grotendeels vernieuwde kap klaar. Voor het einde van het jaar wordt de kap herplaatst waarna ook de roeden worden gestoken.

Korenmolen *Stel's meuln* (97), Harkstede [62]

De vangstok is vakkundig vernieuwd door molenmaker Doornbosch. Tevens is een klep van de zelfzwichting vernieuwd.

Korenmolen *Entreprise* (98), Kolham [63]

Al vier jaar staat het restant van de eens zo trotse korenmolen *Entreprise* van Kolham troosteloos achter de woningen. De blikvanger van het dorp staat nu onopvallend te wacht-



Noordbroeksterhamrik: de planken worden uit een stuk om de kapspanten gebogen
Foto: Fa. Dunning, Adorp

ten op betere tijden. De eigenaar, de Slochter Molenstichting, zit uiteraard niet stil en regelt achter de schermen de noodzakelijke voorbereidingen. En dat zijn er heel wat: het opmaken van bestekken, het vragen om een rijksbijdrage, de goedkeuring van de plannen door Monumentenzorg, het regelen van de bouwvergunning en vooral de totale financiering van het project, dat ruwweg € 530.000,- vergt. De benodigde eigen bijdrage in dit project bedraagt ongeveer € 160.000,-. In die vier jaar is er al heel wat binnengehaald, maar de stichting is nog niet rond. Recentelijk deed zij daarom een beroep op het VSB fonds. En met succes! Het VSB Fonds Groningen-Drenthe trok zich het lot van deze molen aan. Nadat het fonds door de molenstichting uitvoerig was geïnformeerd heeft het besloten om € 25.000,- bij te dragen aan het herstel van de verbrande korenmolen *Entreprise*. Deze financiële injectie maakt het mogelijk de eerste fase van het herstel te financieren en eindelijk een stuk van de

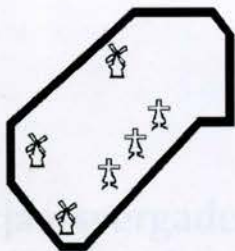
wederopbouw te laten zien. De stichting is zeer verheugd over deze steun en is inmiddels begonnen die eerste fase te concretiseren. Na verleening van de vereiste bouwvergunning kan er worden gestart met de werkzaamheden. Het is nog niet zeker of de eerste fase dit najaar kan worden afgerond. Werkbaar weer speelt daarbij een belangrijke rol. In elk geval komt er een einde aan de periode van wachten. Er kan nu worden gebouwd.

Poldermolen *De Ruiten* (113), Slochteren [66]

De stichting heeft een kapvergunning gekregen om de hinderlijke bomen dit najaar te kappen. Dat betekent dat deze molen er volgend jaar beter bij staat en eindelijk uit de belangrijke westhoek weer wind krijgt.

Weidemolen *Bakker's molen*

Nog dit najaar verwachten we een bouwvergunning voor plaatsing van dit weidemolentje bij molen *De Ruiten*.



Inmiddels heeft de Slochter Molenstichting een perceel grond kunnen kopen naast de molen, waar het molentje geplaatst kan worden. Zonder al die bomen wordt het komend jaar met beide types molens naast elkaar een prachtig gezicht.

Blijf kijken naar www.slochtermolenstichting.nl – met recente foto's van nationale monumentendag 2004. Spiek ook even op www.fortean.org/molensboek/ waar je de belevenissen van onze cursisten kunt volgen. Werkelijk een prachtige site, die door onze molenaar in spe Henk Klöpping wordt verzorgt.

Molenstichting Hunsingo e.O.

De poldermolens *Langelandster* (21, Garmerwolde [15]) en *De Palen* (77, Westerwijtwerd [50]) zijn onderhanden genomen door schilder Hofstede; bij de laatste zal molenmaker Dunning nog wat werkzaamheden uitvoeren aan het bovenwiel en de roeden. Op dit moment is genoemde schilder nog bezig met de poldermolen *Krimstermolen* (9) te Zuidwolde [6].

Ander molennieuws

Op 12 juni 2004 gaven Klaas Doornbos (voorzitter van de Stichting De Groninger Molen) en de burgemeester van Eemsum, Gerard Renkema, het officiële startsein voor mijn laatste zoektocht. Ze onthulden een bord met de tekst *Ida's laatste zoektocht*.

In de voorliggende weken bracht de aanschrijfactie €9.900,- op. Essent bood op 12 juni €2.500,- aan. Dat

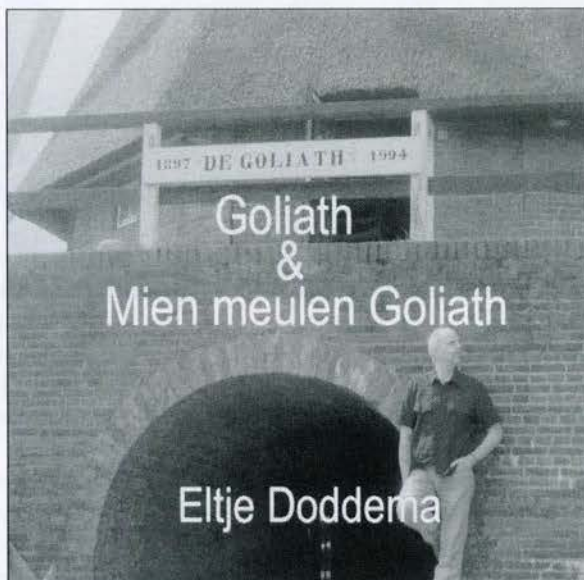
Vrijwillig molenaar Gert Ijpma is op 18 juli 2004 aan de gevolgen van een ernstig verkeersongeval overleden. Molens waren van jongs af zijn lust en zijn leven. Gert was (een enthousiaste) molenaar op molen Berg in Winschoten en verder actief als bestuurslid van de vereniging Molenswerkgroep Oost-Groningen en als samensteller van clubblad *Muldersneis*. Heel vaak heeft hij diverse molens elders in het land bezocht en daarbij vele vrienden gemaakt. Hij was nog maar 34 jaar. Ons medeleven gaat uit naar zijn Yvonne, zijn ouders en verdere familie. Wij hebben in hem een goede collega verloren.

Namens vrijwillige molenaars in Oost-Groningen,
B. Oomkens

zelfde weekend werd er nog eens €4.100,- opgehaald, wat het totaal op €14.000,- bracht. Op 21 juni besloot de Stichting SNS Fonds Eemsum de zoektocht te ondersteunen met een donatie van €9.000,-. Inmiddels staat er €23.000,01 op de rekening. Hoezo die ene cent? Heel simpel, in mijn horoscoop stond dat ik een financiële meevaller zou krijgen. Natuurlijk dacht ik hierbij aan het Fondsbedrag, maar dat zat toch anders. Op dinsdag 22 juni moest ik examen afnemen in Elburg. Ik reisde met de trein naar Zwolle en bij het uitstappen zag ik op het perron een eurocent liggen. "Die is voor mij!" Ik bukte en hebbes – niet denkend aan

alle mensen die achter mij lopen... Een forse kerel met koffer en tas botst boven op mij, en vloekte en tierde: "Trut, stom wijf!" Maar ik had mijn cent te pakken, krabbelde weer overeind en vervolgde stralend mijn reis. Nooit gedacht dat ik de financiële meevaller zo letterlijk moest opvatten.

Op dit moment staat de stand op het lekkere bedragje van €26.450,-. Hierbij nodig ik de lezers van *De Nieuwe Zelfzwichter* uit ook een donatie over te maken op SNS-bankrekeningnummer 92.15.71.216 ten name van Poldermolen De Goliath. U doet het immers voor de molen. Alvast bedankt.



Eltje Doddema heeft voor *De Goliath* een CD gezongen met twee lieve Goliath-liedjes ter ondersteuning van de zoektocht – leuk om te horen én om te hebben! Eltje en alle anderen die hieraan hebben meegeewerkt: BEDANKT!

U kunt deze CD bestellen voor €10. De gehele opbrengst gaat naar *De Zoektocht*. Bel 0595-413758 en bestel (eventueel met hulp van het antwoordapparaat).

Onbekende molens

Na een onderbreking vervolgen we onze reeks met twee nieuwe naamloze wezen in Het Groninger Molenarchief. Men is daar zeer benieuwd naar uw suggesties en wetenswaardigheden.



De molen staat heel ruim in de polder; er zijn behalve het molenaars-huis geen andere landschapselementen zichtbaar. Op de buitenroede is zichtbaar dat de kleppen het dichtst bij de as 'hol' zijn zodat het, bij gesloten kleppen, van een afstand lijkt of de molen met zeilen draait. Dit schoonheidskenmerk laat men tegenwoordig bij nieuwe zelfzwicht-kleppen (voor het gemak?) maar weg.

De molen is gefotografeerd vanuit de polder: onder de boom is de schroefbakbeplanking met het krooshek zichtbaar.

Voor het huis, met zowel links als rechts een aangebouwde schuur, staat het waarschijnlijk molenaars-echtpaar; iets links van de molen-deur zijn met enige moeite nog twee personen te onderscheiden.

De tweede onbekende molen lijkt wel een zaagmolen. De fotograaf stond (vrijwel zeker) aan de overkant van een kanaal voor de molen. Een extra aanwijzing voor een kanaal is de gaslantaarn die de T-splitsing moet beveiligen voor het van rechtsachter aanstormende verkeer. Op de hoek, achter de (bakkers)kar kijken we tegen de achterkant van een driehoekig verkeersbord. De venter is het enige levende wezen op de foto; zo te zien heeft hij de tijd.

Uit de bewegingsonscherpte van de onderste windborden leid ik af dat de molen draait. Geen wonder dat er, in tegenstelling tot de gewoonte bij dit soort foto's, niemand voor op de omloop staat. Boven de stellingdeuren aan onze kant lijkt zich een merkwaardig groot raam te bevinden. Twee achtkantvelen naar rechts zit ook al zo'n groot raam. In het zelfde veld zit onder het boventafelement ook een vrij groot raam.

Schuin links voor de molen bevindt zich een verhoogde schuur met aan de straatkant een schuine verticale beplanking (uitschietzijde van de zaagschuur?). Rechts van deze schuur is een gebouw met op de eerste verdieping een laad- en losdeur. Van de schuur links staan de heel hoge deuren een beetje open.

De molenaar heeft het zich gemakkelijk gemaakt bij het voorleggen van de zeilen: alleen van de buiten-



ste helften zijn de lissen achter de kikkers geslagen! Misschien was het alleen maar even snel voor de foto.



D. v.d. Heide

t Liekt as n himphamp op n mosterdmeulen

Soms proberen ouders een vraag van hun kind te omzeilen. Vroeger kwam dat nogal eens voor, zeker wanneer de vraag al of niet zijdelings met seks te maken had. Daar gaven ze liever geen antwoord op. Zo vroeg ik eens aan m'n moeder wat voor ding er bij ons in de kast stond. Zij antwoordde: 'Dat is n himphamp op n mosterdmeu-

len'. Op dat moment was – wat haar betrof – de vraag beantwoord. Heel veel later kwam ik er achter het een borstpomp was, die ik in de keukenkast had gezien. Een apparaat waar je toch niet omheen hoeft te draaien dacht ik later. Maar ja, het woord 'borst' behoorde tot de taboe-woorden. Niet dat mijn jeugd er door verwoest was geraakt, maar ik



Poldermolen *De Eolus* aan het Aduarderdiep in 1994

Foto: D.J. Tinga, Winsum (archief SDGM)

bleef tot op vrij hoge leeftijd met dat woord 'himp-hamp' rondlopen! Nu had ik een goede kennis, die woonde aan het Aduarderdiep.

Bernhard Dijk was molenaar en verzamelde ansichtkaarten met molens erop. Ergens in een laasje had ik een paar van die ansichten liggen. 'Die neem ik mee naar de molenaar', dacht ik bij mezelf en dan ga ik hem voorzichtig vragen of een himphamp echt een 'ding' is. De molenaar was ontzettend blij met de door mij meegebrachte ansichten en bedankte me vele malen. Twee ervan had hij nog nooit gezien! Dat was voor mij het moment om toe te slaan. Ik zei tegen de molenaar: 'Mijn moeder had het vroeger wel eens over een himphamp op n mosterdmeulen. Hebt u die uitdrukking wel eens gehoord!' Hij knikte en wetend, dat ik helemaal gek van oude zaken was, zei hij: 'Hest doe zo'n ding nait jong!' Nee dus. Hij spoedde zich via het achterhuis naar z'n werkplaatsje in de molen. Nog geen drie minuten later kwam hij de kamer weer binnen en zei: 'Kiek, hier hest doe n himphamp van mie!' Op hetzelfde moment overhandigde de molenaar mij een panlat met een lengte van ongeveer 1,20 meter. Met twee zesduims spijkers zat aan het eind ervan een klos vast getimmerd, een stuk hout van tien bij dertig centimeter. Daar stond ik dus

voor het eerst in m'n leven met een himphamp in m'n handen met een antiekwaarde van nul-komma-nul.

Nadat ik de molenaar geprezen had omtrent zijn vlotte manier van werken vroeg ik, wat iemand met zo'n apparaat zou moeten uitrusten. Terwijl z'n vrouw me een boerenkom met koffie inschonk, vertelde hij dat hij de himphamp, ook wel TREKHAMER genoemd, nog vrij regelmatig gebruikte. Wanneer namelijk een heklat in de molenwiek kapot of verrot is, dan moet eerst de oude lat worden verwijderd. De nieuwe heklat wordt daarop aan de buitenkant van wiek in de sponning gedreven. Dan heb je meer lengte nodig dan je arm lang is. Dan neemt men de himphamp, plaatst deze achter de lat en trekt op die manier de heklat in de sponning. Vandaar ook de benaming trekhamer!

Op mijn vraag of elke molenaar zo'n himphamp had, antwoordde hij bevestigend, maar haastte zich om te zeggen, dat een mosterdmolen geen wieken heeft. Dus eigenlijk betekent de zegswijze, dat het klinkklare onzin is, net als de uitdrukkingen 'n Klink op n kraaienust', 'n Swien ien n jeudenkerk' en 'n Vlag op n strontschip'. Allemaal dingen, die niet bij elkaar passen of horen. Allemaal onzin!



Oost-Groninger Molendag

28 augustus was het zo ver. De stadjes hadden wat anders aan hun hoofd, maar in Oost-Groningen waren veertien van de zeventien molens geopend – evenals het Groninger Molenarchief in Veele. De omstandigheden waren gunstig: goed weer en een lekker windje.

De molens in Ter Haar, Noordbroeksterhamrik (*De Noordermolen* is in restauratie, zie de rubriek *Molennieuws*) en Nieuw-Scheemda (*Westerse Molen/Zeldenrust*) moesten door omstandigheden gesloten blijven. De laatste was omdat de molenaar in Winschoten op *Molen Edens* draaide wegens een tekort aan molenaars daar.

Op *Molen Berg* – ‘Gert Ijpma zijn molen’ – draaide zijn vriend Mark Dwarswaard uit Deurne.

Wat verwachtten we tevoren van zo’n dag? Drommen mensen, collega molenaars en / of belangstellenden – voor mij zijn de twee laatste erg belangrijk. Ik heb dan meer tijd om onder ‘t genot van een kopje koffie een en ander uit te leggen van de werking van alles. Collega-vrijwilligers heb ik niet gezien, wel twee leerlingen uit Logabirum (D).

Belangstellende bezoekers waren er veel, in totaal ongeveer 350 verdeeld over de veertien molens. In Bourtange, Vriescheloo en Winschoten was de toeloop het grootst. Vier personen waren zo geïnteresseerd dat ze nog een keer terugkomen en dat ze misschien de opleiding voor vrijwillig molenaar gaan volgen.

Zoals gebruikelijk in Oost-Groningen werd er na afloop van deze geslaagde dag nog even nagepraat in *Molen Berg* onder het genot van een hapje en een drankje. Zo kon iedereen zijn verhaal van deze dag vertellen.



Korenmolen *De Korenbloem* (16) in Vriescheloo [12] in 2001
Foto: collectie Het Groninger Molenarchief

Van Monumentenhuis Groningen naar ... Museumhuis Groningen

Op 1 juni 2004 vond de verhuizing van het molenbureau plaats. Met hulp van 2 studenten van het Noorderpoort College (MTS Groningen) werden de administratie, het archief, het molenwinkeltje, de voorraden en alle kantoormeubelen van de Stichting De Groninger Molen van Aweg naar Lopende Diep gebracht. Daags erna kwam Jaap van Driel helpen om de dozen weer uit te pakken en het archief in te richten. De medewerkers (Douwe van der Zee, Aaf de Weerd en Gea Geertsema) werken nu al enige maanden met plezier in een royale kantoorruimte. Een deel van het meubilair is afkomstig van Rabobank Marum/Groote gast die dit na een reorganisatie beschikbaar stelde. De vergaderzaal, de bibliotheek, de archiefruimte, de keuken en het sanitair worden gedeeld met de medewerkers van de Federatie van Musea in Groningen.

Op donderdagmiddag 17 juni vond de officiële opening plaats. De voorzitter van de Museum Federatie de heer A. Gerritsen en de voorzitter van de SDGM de heer K.J. Doornbos hebben gezamenlijk de opening verricht. Tijdens de symbolische openingshandeling schonken zij elkaar een kinderboek over musea en molens, zodat beide organisaties iets van elkaar kunnen leren. Nadien konden alle aanwezigen op informele wijze het gebouw bezichtigen.



Een drukte van belang; – de heer H. v.d. Werff regelt het verkeer
Foto: T. Heyne, Groningen

Als u eens een kijkje wilt komen nemen, bent u van harte welkom op Lopende Diep 8!

Het molenbureau is elke maandag tot en met donderdag 's morgens geopend; op andere tijden na afspraak.

Het telefoonnummer is ongewijzigd: 050 – 3121694.

Het **nieuwe e-mailadres** is:

molens@museumhuisgroningen.nl 

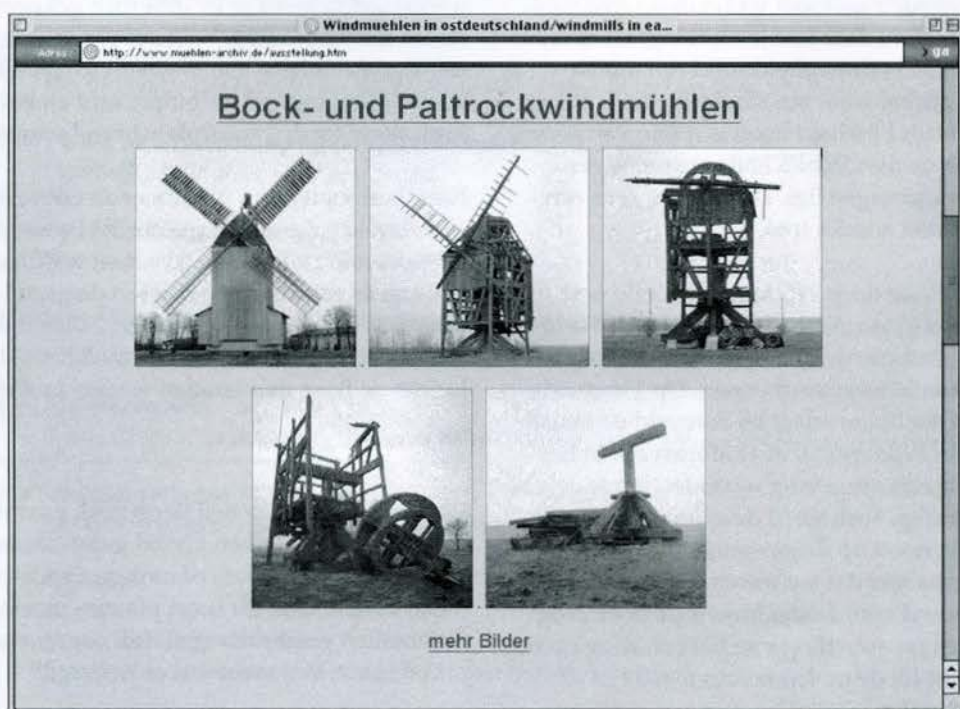
Molens on line

Nederland molenland – maar wie serieus op internet gaat zoeken kan haast wel eens tot een andere conclusie komen. Ook in het buitenland ontstaan steeds vaker leuke molensites, soms zelfs sites die beter zijn dan die van verschillende Nederlandse collegae. Ook valt er natuurlijk veel materiaal van middelmatige kwaliteit te vinden en sites waarvan je denkt, hé daar had meer in gezeten. Een voorbeeld van zo'n site is www.muehlen-archiv.de (Klik onder in de zéér lange *Hauptpagina* op een van de links.)

Reinhard Krause is de samensteller van deze site. Na de val van de (DDR-)muur is hij snel op pad gegaan om molens in voormalig Oost-Duitsland te fotograferen. Maar liefst 704 molens wist hij op de gevoelige plaat vast te leggen. Molens in deplorabele staat, soms zelfs niet meer dan enig muurwerk,

maar ook keurig gerestaureerde molens. Alhoewel hij de meeste foto's tussen 1992 en 1998 heeft gemaakt, zijn er op deze website ook recentere foto's te vinden, wat er op wijst dat de webpagina toch nog wordt bijgehouden. Wel zijn alle foto's in zwart-wit.

De molenspiegel van de voormalige DDR is zéér divers. Natuurlijk staan ook hier erg herkenbare 'Galerieholländer' zoals die van *Berlin-Kreuzberg*, maar we komen ook zeer vreemde creaties tegen. Ook de biotoop laat nogal eens te wensen over, maar de standerdmolen van *Berlijn-Marzahn* bewijst dat vrije windvang alléén ook niet zaligmakend is. De molen staat op een flinke heuvel en heeft – ondanks dat ze midden in een nieuwbouwwijk staat – vrije windvang, maar de DDR-woon-



blokken op de achtergrond maken de ware molenliefhebbers niet echt gelukkig. Ook waren ze in de DDR blijkbaar gek op weinig smaakvolle trappetjes en hekken. De molens bij *Woldegk* beschikken zo te zien nog wel over een redelijk goede biotoop, maar je weet natuurlijk nooit waar de fotograaf met de rug naar toe staat.

De website van Reinhard Krause is vooral leuk als je de grote diversiteit aan molens wilt aanschou-

wen, maar eenieder die iets meer over de geschiedenis wil weten komt bedrogen uit. Bijna nergens valt een bouwjaar te bekennen. De insteek was dus vooral het fotografisch vastleggen van al die DDR-molens. Werk genoeg aan de winkel dus om deze site ook nog eens meer informatief te maken, maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat Krause's speurwerk zeker een megaklus was. We waarderen deze site daarom toch nog met een goede 7. 

H.A. Hachmer

Verstild Verleden (47)

Al weer voor de 47^{ste} keer een Verstild Verleden. Uitgangspunt van deze rubriek is bijna altijd een oude molenfoto. Gelukkig zijn bijna alle molens die na 1900 werden gesloopt wel eens op foto vastgelegd. Een molen, daar kon je als fotograaf al bijna niet omheen. De bedrijvigheid rond een molen schreeuwde als het ware om aandacht. Toch zijn er ook molens waar blijkbaar nooit een foto van genomen is, of die nu als ONBEKEND ergens in een archieflade opgeborgen ligt. Daarom nu eens een Verstild Verleden zonder foto.

Het Veenkoloniale dorp Wildervank kende ooit maar liefst vier grote oliemolens. Omstreeks 1890 waren deze oliemolens, op één na, door verschillende oorzaken al weer verdwenen. Op 1 augustus 1901 ging bij het Batjeverlaat bij Bareveld de laatste oliemolen van Wildervank in vlammen op. In het dorp en de directe omgeving woonden inmiddels al enkele fotografen. Toch werd deze forse oliemolen waarschijnlijk nooit op de gevoelige plaat vastgelegd. Althans niet dat we weten. De molen werd in 1855 gebouwd voor Luitje Jurjens de Boer. Nog geen jaar later, na opheffing van het belasting op het gemaal besloot hij de molen ook in te richten als koren- en pelmolen.

Al vrij snel werd de molen, om de windkracht beter te kunnen benutten, uitgerust met zelfzwichting op beide roeden. Ondanks deze verbetering van het wieksysteem werd er in 1884 toch gekozen voor stoom als hulpkracht. Volgens overlevering was het een stoommachine van ongeveer 20 pk. De machine werd vooral ingezet als hulpkracht en het wiekenkruis bleef tot de catastrofale brand van 1901 intact.

Niets herinnert anno 2004 meer aan deze olie-, koren- en pelmolen, zelfs geen plaatje. Wel zou volgens omwonenden van het Batjeverlaat te Wildervank nog wel ergens een enorme kelder in de grond zitten, maar ook dit is van horen zeggen. Mocht één van de lezers iets meer weten over de molen van Luitje Jurjens de Boer, dan houden we ons aanbevolen. 

Voor deze rubriek ben ik op zoek naar nieuwe (oude!) foto's. Ik ben vooral geïnteresseerd in foto's van molenaars of molenaarsectparen bij een molen. Ook dit soort plaatjes moeten er bij tientallen geschoten zijn. Kijk daarom nog eens in de kast. Wie weet wat er nog ligt!!!

AGENDA

9 oktober (11:00 uur)
30 oktober (15:00 uur)

Officiële heropening van *De Witte Molen* (49) te Glimmen [34]
Najaarsvergadering Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

*Verder is de redactie helemaal niets Gronings ter ore gekomen over komende molenevenementen!
Is de Groninger molenwereld nu al in de winterslaap?*

Door te gluren bij de burens weten we dat u hartelijk welkom bent op:

22 november (19:30)

Weer-avond van de GvVM-afdeling Friesland.
Dorpshuis, Nieuwe weg 2, 9005 PL Warga
(een paar km ten zuiden van Leeuwarden).

Vaste molenopenstellingen

Delfzijl
Farmsum

Molen *Adam* is elke zaterdag van 14:00 – 17:00 uur open.
De *Aeolus* is iedere dinsdag- en donderdagmiddag open
(m.u.v. van de schoolvakanties).

Garsthuizen

De Hoop is geopend op zaterdagmiddag
en incidenteel op zondag: (0595) 552223

Leegkerk

De Jonge Held is iedere tweede zaterdag en zondag open of
na afspraak met molenaar Hilbrand Hut: (0594) 549709.

Niebert

De zeskante korenmolen is geopend van 13:30 – 17:00 of
na afspraak met molenaar Broekema: (0594) 549989.

Uithuizen

De Liefde is elke dinsdag en donderdag open van 10:00 – 16:00.

Eemshaven

De *Goliath* is elke zaterdag en zondag open van 13:30 tot 17:00.

Vriescheloo

De *Korenbloem* is elke zaterdag en zondag van 10:00 – 16:00 open.

L. Venema

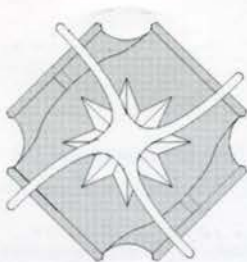
Typisch Nederlands

week v/d
geschiedenis

Van 30 oktober t/m 7 november wordt de *Week van de geschiedenis* gehouden met als thema: *Typisch Nederlands*. Het thema heeft veel invalshoeken zoals taal, sport, kunst, landschap en verhalen. Uiteenlopende activiteiten geven op een zo breed mogelijke manier voor groot publiek op aansprekende wijze invulling aan geschiedenis en actualiteit.

Ook het Groninger molenarchief neemt deel aan de Week van de geschiedenis. Kijk op www.anno.nl om te zien wie er nog meer meedoen en hoe en waar er wat te beleven is.





VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS



STICHTING DE GRONINGER MOLEN



GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

